
Rodica ZAFIU, *101 cuvinte argotice*, Editura Humanitas, București, 2023, ediția a II-a, ISBN 978-973-50-7837-9, 380 p.

Volumul *101 cuvinte argotice*¹, semnat de doamna profesoară Rodica Zafiu și publicat în 2023, la editura Humanitas, se înscrie în linia unui demers științific, început în 2010, dar care trebuia continuat căci „argoul fascinează prin exotism și familiaritate, fiind un limbaj deopotrivă depărtat și apropiat, al altora și al nostru, (...) o ilustrare a posibilităților ludice și estetice ale limbii ; un spațiu în care își manifestă creativitatea vorbitori anonimi, dotați cu ingeniozitate și umor.” (p.9) Aparent facil, procesul de analiză și de interpretare a acestui material

lingvistic se dovedește, din contră, foarte complex, căci, vreme îndelungată, termenii și expresiile argotice nu au fost înregistrate în dicționare, unele și-au schimbat forma și sensul, ridicând probleme din punct de vedere etimologic. Studii și articole, dicționarele de specialitate, apărute în secolul al XX-lea permit autoarei reconstituirea unor căi și a unor modele de evoluție.

Respectând indicația numerică din titlu, în carte se propune o listă de o sută unu cuvinte de argou, inventarul acestora fiind construit pe baza

„principiului reprezentativității, cu termeni frecvenți, dar netransparenți (*paranghelie, panacot, moca, pifan, șmen*). (...) Sunt și destule excepții de la criteriile generale de selecție : din dorința de a evoca și limitele limbajului argotic, am inclus unele elemente ieșite din uz (*spală-varză*) sau mai puțin frecvente, care au atras atenția la momentul dat, prin utilizări publicitare sau politice (*ciocoflender, licurici*) ; am inclus în listă doar două verbe polisemantice (*a arde, a fura*) și un

¹ Prima ediție a volumului cu același titlu a fost publicată la Editura Humanitas, București, 2010.

singur nume propriu de persoană (*Berilă*). Am cuprins mai multe elemente colocviale, pentru că evoluția lor se confundă cu cea a argoului românesc : oricât ar fi de banalizate azi, cuvinte ca *șmecher, blat, gagi, mișto* permit reconstituirea unei istorii.” (p.9-10)

În selecția realizată, autoarea păstrează un echilibru între terminologia lumii interlope din care sunt analizate câteva cuvinte (*caleașcă, pontoarcă, tiră, tuflă*) și argoul comun (*caft, caterincă, lovele*) sau limbajul tinerilor (*abureală, bazat, nașpa*) ; între cuvintele vechi (*exive, pârnaie*) și cuvintele relativ recente (*felie, impresii, penal*). Analiza acestora include, alături de explicațiile etimologice și de descrierea sensurilor actuale (prin utilizarea surselor online), „o plasare în câmpul lexical al termenilor (băutura, nebunia, banii etc.), prilej pentru a aminti și alte cuvinte și expresii decât cele alese ca titlu principal.” (p. 10)

Structural, lucrarea este alcătuită din două mari capitole: *Argoul românesc*, organizat în cinci subcapitole, și *Cuvintele*.

În *Delimitările argoului*, se punctează cele trei ipostaze ale acestuia: ludic, estetic și expresiv:

„Prin argou, posibilitățile estetice ale limbii sunt folosite conștient: cu plăcerea jocului, adesea umoristic, dar dezvăluind posibilitățile ascunse ale limbii și exprimând o subiectivitate. Ca limbaj expresiv, argoul e un mijloc de frondă, de provocare și amuzament; o zonă de manifestare a creativității anonime.” (p.16)

Autoarea consideră că „e aproape imposibil ca argoul să apară în mediul tradițional: ca varietate lingvistică urbană, argoul presupune o ierarhie socială și o anumită mobilitate a persoanelor, dezvoltându-se în aglomerări spontane sau impuse (banda, gașca, închisoarea, școala, unitatea militară)”. (p. 17)

Subcapitolul *Diversitate internă* abordează două aspecte : primul dintre acestea se referă la stabilirea elementelor care diferențiază argoul interlop, limbajul tinerilor și argoul comun :

„Termenul *argou* acoperă mai multe limbaje asemănătoare între care există suprapuneri parțiale. Prototipul argoului, cel mai clar diferențiat de limba comună, este limbajul vorbit de lumea interlopă (hoți, escroci, pușcăriași, prostituate, cerșetori, vagabonzi). (...) Sociolingvistica se ocupă și de *limbajul tinerilor*, care adoptă masiv cuvinte și expresii ale argoului interlop, dar își creează și propriile semne distinctive. (...) Există, în fine, *argoul comun* sau *general*, de fapt un *limbaj familiar-argotic*, care preia masiv elemente și procedee din zona «interzisă» a argoului interlop și conservă inovațiile «limbajului

tinerilor», chiar când vorbitorii au trecut în altă categorie de vârstă. Acest tip de limbaj (numit în engleză *slang*, în franceză *argot commun* sau *argot moderne*) e vorbit, din rațiuni de expresivitate și mai ales de nonconformism, de grupuri și categorii sociale mai largi.” (p. 17-18)

Cel de-al doilea aspect – *Variație regională* – abordează variantele regionale ale argoului românesc care sunt foarte greu de delimitat pentru că „prin definiție, argoul este instabil și fărâmițat, dar și pentru că, până la urmă, termenii fundamentali ajung să circule și să fie adoptați în argoul general.” (p. 18)

De asemenea, autoarea discută două ipostaze importante ale argoului : argoul ca „beneficiar” și argoul ca „donator” :

„Argoul românesc preia multe cuvinte din fondul comun, transformându-le, prin modificare semantică, în elemente argotice (*bulion* ‘sânge’, *mălai* ‘bani’, *parașută* ‘prostituată’). Uneori, elemente ale limbii comune sunt cuprinse în expresii și locuțiuni cu sens global diferit de al elementelor componente (*a o lua pe ulei* ‘a se îmbăta’). (...) Istoria argoului românesc atestă destule cazuri în care termeni argotici au intrat (uneori destul de repede) în limbajul familiar. La începutul secolului al XX-lea, erau considerate argotice cuvinte ca *șmecher*, *fraier*, *pilă*, *șpagă*, devenite astăzi colocviale.” (p. 20-21)

Se fac mențiuni referitoare la delimitările stilistice dintre jargon, limbaj familiar, popular și vulgar :

„Înainte de orice, limbajul argotic este parte a limbajului popular, de aceea majoritatea trăsăturilor și a procedeele sale (metafore, metonimii, hiperbole, superlative, cuvinte vagi etc.) se regăsesc și în limbajul tradițional rural sau în cel familiar. (...) Mulți confundă limbajul argotic cu cel vulgar ; de fapt, cuvintele obscene primesc marca specifică de elemente argotice doar dacă au suferit evoluții semantice speciale, care le conferă alte sensuri decât cele denotative. (...) Vorbitorii obișnuiți (dar adesea și autorii de dicționare de argou) nu operează distincții clare între registrele argotic, colocvial, popular și vulgar ; delimitările sunt percepute mai mult de specialiști și presupun o anume conștientizare a diversității lingvistice și o familiarizare cu toate variantele stilistice enumerate.” (p. 22-23)

În privința denominației argoului, autoarea constată, pornind de la bibliografia de specialitate, că „argoul românesc nu pare să fi avut o denumire stabilă, nici produsă din interior, de vorbitorii înșiși, nici atribuită din exterior.” (p. 24)

Istoricul fenomenului și al cercetării surprinde evoluția acestui fenomen începând de la primele sale atestări (lista de cuvinte pe care o publică

umoristul N.T.Orășanu în 1860, în revista *Coarnele lui Nichipercea* și, apoi, în 1861, în volumul *Întemnițările mele politice*) până în zilele noastre (sunt menționate studii, articole, glosare și dicționare de argou ș.a).

În *Dificultățile cercetării*, se apreciază că „fiind un limbaj de circulație preponderent orală, instabil, cu granițe incerte și tinzând să se înnoiască permanent, argoul nu poate fi studiat cu ușurință.” (p.36) Se recomandă prudență în folosirea dicționarelor de argou întrucât

„ele încearcă să fixeze instabilitatea argotică în cadrele tradiționale ale culturii standardizate: cuvintele sunt izolate din contextul care le atribuie semnificație, variantele sunt tratate ca și când ar fi cuvinte separate, iar sensurile sunt departajate artificial.” (p. 37)

O altă dificultate vizează problema stabilirii etimologiei cuvintelor argotice,

„(...) nu numai pentru că nu dispunem de atestări suficient de vechi, iar modificările de formă și salturile semantice pot fi foarte mari, ci și pentru că există deja piste false.” (p.38)

Descrierea argoului actual prezintă trăsăturile generale ale limbajului argotic, aspecte specifice privind fonetica, morfosintaxa, semantica și pragmatica acestuia. Tot aici, se discută despre antroponimie și toponimie argotică.

Ultimul subcapitol, *Sursele lexicului argotic*, evidențiază mijloacele de constituire a argoului românesc: prin modificare semantică, procedee derivative și de compunere și joc de cuvinte, dar și pe baza împrumuturilor din alte limbi, în primul rând, din limba romani. Enumerăm câteva astfel de împrumuturi: din limba romană (*baftă* „noroc”, *benga* „dracul”, *dumă* „vorbă”, *mișto*, *cașto* etc), din limba turcă (*baștan*, *ciufut*, *haimana*, *lichea* etc), din greaca modernă (*paranghelie*), din idiș (*blat*, *exivă*, *clift*, *gheșeft*, *cușer*, *haloimăs*, *mahăr*), din germană (*tuhaus*, *zexe*, *chix*), din limbile slave (*ștab*, *șmotru*, *a găvări*), din limbile romanice (*a se da grande*, *tiră*, *a cădea pe bec*), anglicisme (*bișniță*, *a tripui* „a se droga”, *iarbă* „drog”, *cool*, *party*, *loser*, *gipan*).

Analiza include și referiri la acei termeni argotici a căror origine nu a fost lămurită, de pildă: *cașbec*, *haladit*, *matrafox*, *cașcarabetă* etc.

De asemenea, autoarea exemplifică numeroasele situații specifice evoluției semantice a cuvintelor și expresiilor din argoul românesc, acestea fiind

„rezultatul unor evoluții interne ale limbii, al unor schimbări de sens produse prin procesele cognitive fundamentale – metaforă, metonimie, restrângeri și extinderi semantice, specializări și generalizări -, dar și prin procedee retorico-pragmatice (ironie, antifrază, eufemism, litotă și hiperbolă) care se stabilizează prin uz.” (p. 55)

Partea a doua, *Cuvintele*, analizează, în cadrul unor micromonografii, lista celor 101 cuvinte selectate de autoare având la bază „principiul reprezentativității, cu termeni frecvenți, dar netransparenți (...) în legătură cu originea sau sensurile cărora cititorul e posibil să-și fi pus întrebări.” (p. 9)

Continuând demersul inițial din 2010, ediția a doua a volumului *101 cuvinte argotice* propune cititorilor interesați de dinamica lexicului limbii române actuale soluții și chei de interpretare extrem de utile în această „plimbarea prin hățișul argotic” care se dovedește „plină de capcane (...), dar și de surprize spectaculoase.” (p.11)

Oana CENAC
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România